

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

સ્ટેટ (સીબીઆઈ મારફતે), દિલ્લી

વિરુદ્ધ

જ્ઞાન સિંહ

૧૪ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૯

[ન્યાયમૂર્તિ જી. બી. પટનાયક, ન્યાયમૂર્તિ એસ. પી. કુર્કુર અને ન્યાયમૂર્તિ કે.
ટી. થોમસ]

ટેરરિસ્ટ્સ એન્ડ ડિસપ્રિટવ એક્ટિવિટીઝ (પ્રિવેન્શન) એક્ટ, ૧૯૮૫ – કલમો ૩
(૧) અને (૨) તથા ૧ (૩).

શીખ સંતની હત્યા – ઓપરેશન બ્લુ સ્ટાર – તત્કાલીન વડાપ્રધાન અને શીખ
સંત વચ્ચે સમજૂતી પર હસ્તાક્ષર – સમજૂતીનો વિરોધ કરતું હરીફ ઉગ્રવાદી
જૂથ, સંતની હત્યા કરવાનું કાવતરું – જાહેર સભામાં સંત પર ગોળીબાર કરવો
અને ઈજા પહોંચાડવી – આરોપી અને સાથી હુમલાખોર પર કાબૂ મેળવી પકડી
પાડવામાં આવ્યા – આંખે જોનાર સાક્ષીઓની જુબાની – ડેક્રિએટેડ કોર્ટ દ્વારા

દોષિત ઠરાવ અને સજા – અપીલ પર, ઠેરવવામાં આવ્યું કે, હુમલાખોરોનું કૃત્ય કલમ ૩(૧) ના વ્યાપ હેઠળનું "આતંકવાદી કૃત્ય" હતું – ડેઝિગ્રેટેડ કોર્ટે યોગ્ય રીતે ઠેરવ્યું કે આરોપી સંત પર ગોળીબાર કરનારા હુમલાખોરો પૈકીનો એક હતો – દોષિત ઠરાવ બહાલ રાખવામાં આવ્યો – પીનલ કોડ, ૧૮૬૦ – કલમ ૩૪ સાથે વાંચતા કલમ ૩૦૨.

ટેરરિસ્ટ્સ એન્ડ ડિસપ્રિટવ એક્ટિવિટીઝ (પ્રિવેન્શન) એક્ટ, ૧૯૮૫ – કલમો ૩(૨)(૧) અને ૨૫ – સજા – ફેરફાર – ૧૯૮૫ ના અધિનિયમ હેઠળ થયેલ ગુનો – દોષિત ઠરાવ અને મૃત્યુદંડ – સમાન ગુના માટે ઓછી સજાની જોગવાઈ કરતો ત્યાર પછીનો ૧૯૮૭ નો અધિનિયમ – સમય વીતી જવાથી મુદત પૂરી થયેલ કાયદા સહિત અન્ય કોઈપણ કાયદા પર ઓવરરાઈડિંગ અસર – અસર – ઠેરવવામાં આવ્યું કે, ૧૯૮૫ ના કાયદામાં સમાવિષ્ટ આત્યંતિક સજાની વિશિષ્ટતા ૧૯૮૭ ના કાયદાની અનુરૂપ જોગવાઈઓ દ્વારા રદબાતલ થાય છે – ૧૯૮૭ ના કાયદાનો લાભ આપવા માટે બંધારણનો અનુચ્છેદ ૨૦(૧) બાધક નથી – આરોપીનો દોષિત ઠરાવ આજીવન કેદમાં ફેરવવામાં આવ્યો – ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ – અનુચ્છેદ ૨૦(૧).

શબ્દો અને શબ્દસમૂહો.

"આતંકવાદી કૃત્ય" – ટેરરિસ્ટ્સ એન્ડ ડિસપ્રિટવ એક્ટિવિટીઝ (પ્રિવેન્શન) એક્ટ, ૧૯૮૫ ની કલમ ૩(૧) ના સંદર્ભમાં વ્યાપ અને ક્ષેત્ર.

અપીલકર્તા-આરોપી સામે ટેરરિસ્ટ્સ એન્ડ ડિસ્ટ્રિબ્યુટિવ એક્ટિવિટીઝ (પ્રિવેન્શન) એક્ટ, ૧૯૮૫ ની કલમ ૩(૨)(૧) અને આઈપીસીની કલમ ૩૪ સાથે વાંચતા કલમ ૩૦૨ હેઠળના ગુનાઓ માટે કાર્યવાહી કરવામાં આવી હતી. સુવર્ણ મંદિરમાં 'ઓપરેશન બ્લુ સ્ટાર' પછી, તત્કાલીન વડાપ્રધાન અને એક શીખ સંત વચ્ચે સમજૂતી પર હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા. અન્ય ઉગ્રવાદી જૂથે આ સમજૂતીને શીખ ગૌરવનું વચ્ચુઅલ આત્મસમર્પણ ગણીને તેનો વિરોધ કર્યો હતો અને વિશ્વાસઘાત બદલ શીખ સંતને ખતમ કરવાનું કાવતરું ઘડ્યું હતું. સંતની હત્યા કરવા માટે અપીલકર્તા-આરોપી અને તેના સાથી હુમલાખોરોને રોકવામાં આવ્યા હતા. જ્યારે સંત એક સભાને સંબોધિત કરી રહ્યા હતા, ત્યારે અપીલકર્તા અને અન્ય લોકોએ ગોળીબાર કર્યો અને સંતને ઈજા પહોંચાડી. અંગરક્ષકો અને પોલીસ દ્વારા ઘટનાસ્થળે ૪ અપીલકર્તા અને એક સાથી હુમલાખોર પર કાબૂ મેળવી પકડી પાડવામાં આવ્યા હતા. તે ૪ રાત્રે હોસ્પિટલમાં સંતનું ઈજાઓના કારણે મૃત્યુ નીપજ્યું હતું. ટ્રાયલ કોર્ટે આંખે જોનાર સાક્ષીઓના પુરાવા પર આધાર રાખીને ટાડા એક્ટ, ૧૯૮૫ ની કલમ ૩(૨)(૧) હેઠળના ગુના માટે અપીલકર્તાને દોષિત ઠેરવી મૃત્યુદંડની સજા ફટકારી હતી કારણ કે તે હેઠળ અન્ય કોઈ વૈકલ્પિક સજા આપવામાં આવી ન હતી. જો કે, બાકીના ગુનાઓ માટે ઓછી સજા આપવામાં આવી હતી. દોષિત ઠરાવ અને સજાથી નારાજ થઈને, અપીલકર્તાએ વર્તમાન અપીલ દાખલ કરી. રાજ્યે ડેથ રેફરન્સ દાખલ કર્યો છે.

બાબતનો નિકાલ કરતાં, કોર્ટે

ઠેરવ્યું : ૧. ડેઝિગ્રેટેડ કોર્ટ એ ઠેરવવામાં વાજબી હતી કે અપીલકર્તા અન્ય હુમલાખોરો સાથે મળીને સદર હુમલાખોરો પૈકીનો એક હતો જેણે જાહેર સભામાં શીખ સંત અને તેમના સાથીઓ પર ગોળીબાર કર્યો હતો. ડેઝિગ્રેટેડ કોર્ટ દ્વારા ટેરરિસ્ટ્સ એન્ડ ડિસ્ટ્રિબ્યુટિવ એક્ટિવિટીઝ (પ્રિવેન્શન) એક્ટ, ૧૯૮૫ ની કલમ ૩(૧) અને આઈપીસીની કલમ ૩૪ સાથે વાંચતા કલમ ૩૦૨ હેઠળના ગુનાઓ માટે અપીલકર્તાનો દોષિત ઠરાવ બહાલ રાખવામાં આવે છે. [૩૮૮-એફ; ૩૯૩-એફ]

૨. હુમલાખોરોનું કૃત્ય ટાડા એક્ટ, ૧૯૮૫ ની કલમ ૩(૧) માં "આતંકવાદી કૃત્ય" ના વ્યાપ હેઠળ આવશે. પ્રસ્તુત કેસમાં એ દર્શાવવા માટે પ્રચુર પુરાવા છે કે જે વ્યક્તિઓએ મંચ તરફ રિવોલ્વરથી ગોળીબાર કર્યો હતો જ્યાંથી મૃતક સંત બોલ્યા હતા, તેમનો મુખ્ય ઉદ્દેશ સામાન્ય જનતામાં એવો આતંક અથવા આંચકો પહોંચાડવાનો હતો કે જેઓ ઉગ્રવાદીઓ સાથે સંમત નહીં થાય તેમની સ્થિતિ પણ ગોળીબારના ભોગ બનનારાઓ જેવી જ થશે. મૃતક સંત ગોળીબાર કરનારાઓનું એકમાત્ર નિશાન ન હતા, જો કે કદાચ તેઓ મુખ્ય નિશાનો પૈકીના એક હતા. [૩૯૦-એ-બી]

સ્ટેટ વિ. નલિની, [૧૯૯૯] ૫ એસ.સી.સી. ૨૫૩, સંદર્ભ લીધેલ.

હિતેન્દ્ર વિષ્ણુ ઠાકુર વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર, [૧૯૯૪] ૪ એસ.સી.સી. ૬૦૨, આધાર રાખેલ.

૩. ટાડા એક્ટ, ૧૯૮૫ ની કલમ ૩(૨) હેઠળ, કોઈપણ વ્યક્તિના મૃત્યુમાં પરિણમે તેવા આતંકવાદી કૃત્યના કેસમાં માત્ર મૃત્યુદંડની સજા આપવાની મંજૂરી હતી. પરંતુ ત્યાર પછીના કાયદા એટલે કે ટાડા એક્ટ, ૧૯૮૭ માં, આજીવન કેદની વૈકલ્પિક સજા આપીને સજાની કઠોરતાને હળવી કરવામાં આવી છે. આમ, ટાડા એક્ટ, ૧૯૮૫ ની કલમ ૩(૨) માં અને ટાડા એક્ટ, ૧૯૮૭ ની અનુરૂપ જોગવાઈમાં સજાના ક્ષેત્ર વચ્ચે અસંગતતા છે. ટાડા એક્ટ, ૧૯૮૭ ની કલમ ૨૫ માં, ઓવરરાઈડિંગ અસર આપતાં, "આ અધિનિયમ સિવાયના કોઈપણ કાયદામાં" શબ્દપ્રયોગ એવા કાયદાને પણ આવરી લેશે કે જે સમય વીતી જવાથી મુદત પૂરી થઈ ગઈ હોવા છતાં, કોઈપણ બચાવ કલમને કારણે અમલમાં રહે છે. તદનુસાર, ટાડા એક્ટ, ૧૯૮૫ ની કલમ ૩(૨) માં સમાવિષ્ટ આત્યંતિક સજાની વિશિષ્ટતા ટાડા એક્ટ, ૧૯૮૭ ની અનુરૂપ હિતકારી જોગવાઈ દ્વારા રદબાતલ ગણાવી જોઈએ. તે એક સ્વીકાર્ય માર્ગ છે અને બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૦(૧) માં રહેલ સ્પષ્ટ મનાઈ કે "ગુનો કરતી વખતે અમલમાં હોય તેવા કાયદા હેઠળ થઈ શકતી હોય તેના કરતાં વધુ દંડ કોઈપણ વ્યક્તિ પર લાદવામાં આવશે નહીં" તે ટાડા એક્ટ, ૧૯૮૭ ની અનુરૂપ પેટા-કલમનો આશરો લેવા માટે બાધક નથી. આમ કેસની હકીકતો પર અને લાંબા સમયગાળાને ધ્યાને લેતાં, ખાસ કરીને આરોપી પહેલેથી જ ૧૩ વર્ષની જેલ ભોગવી ચૂક્યા છે તે ધ્યાને રાખીને, ટાડા એક્ટ, ૧૯૮૫ ની કલમ ૩(૨) હેઠળના ગુના માટેની સજા આજીવન કેદમાં ફેરવવામાં આવે છે. [૩૯૦-ડી; ૩૯૨-સી; ૩૯૩-બી-સી-ડી]

સ્ટેટ ઓફ પંજાબ વિ. મોહર સિંહ પ્રતાપ સિંહ, એ.આઈ.આર. (૧૯૫૫)
એસ.સી. ૮૪; એસ. કિષ્નન અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ મદ્રાસ અને અન્ય,
એ.આઈ.આર. (૧૯૫૧) એસ.સી. ૩૦૧ અને સ્ટેટ ઓફ ઓરિસ્સા વિ. ભૂપેન્દ્ર
કુમાર બોઝ, [૧૯૬૨] ૨ એસ.સી.આર. ૩૮૦, સંદર્ભ લીધેલ.

ફોજદારી અપીલ અધિકારક્ષેત્ર : ૧૯૯૮ નો ડેથ રેફરન્સ કેસ નં. ૩.

સાથે

૧૯૯૮ ની ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૯૩૧.

ડેક્રિગ્રેટેડ કોર્ટ, જિલ્લો નાભા, પંજાબના તારીખ ૨૦.૮.૧૯૮૫ ની
એફ.આઈ.આર. નં. ૯૮ માં તારીખ ૨૦.૧૨.૮૫/૧૬.૨.૯૫ ના એસ.સી. નં.
૧૬૮૧ માં તારીખ ૧૮/૨૭.૭.૯૮ ના ચુકાદા અને હુકમ સામે.

કે. એન. શુક્લા, (કે. સી. કૌશિક, શ્રીમતી રેખા પાંડે) શ્રીમતી સુષ્મા
સુરી વતી, (બી. એલ. વહેરા, આર. ડી. શર્મા) એમ. એ. ચિન્નાસ્વામી વતી,
(શ્રીમતી જયશ્રી આનંદ) અધિક એડવોકેટ જનરલ, પંજાબ રાજ્ય દત્તા વતી
ઉપસ્થિત પક્ષકારો માટે.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ કે. ટી. થોમસ દ્વારા આપવામાં આવેલ.

અમૃતસર ખાતે સુવર્ણ મંદિર સંકુલમાં હાથ ધરવામાં આવેલી લશ્કરી
કાર્યવાહી "ઓપરેશન બ્લુ સ્ટાર" ના પરિણામે અનેક ભયાનક બનાવો બન્યા

હતા. આવી જ એક ઘટનામાં ૨૦.૮.૧૯૮૫ ની સાંજે શીખ સમુદાયના નેતા સંત હરચંદ સિંહ લોંગોવાલની નજીકથી ગોળી મારીને હત્યા કરવામાં આવી હતી. અપીલકર્તા જ્ઞાન સિંહ અને અન્ય ૬ વ્યક્તિઓ સામે સદર હત્યા સાથે સંકળાયેલા વિવિધ ગુનાઓ માટે ટેરરિસ્ટ્સ એન્ડ ડિસ્ટ્રિબ્યુટિવ એક્ટિવિટીઝ (પ્રિવેન્શન) એક્ટ, ૧૯૮૫ (ટૂંકમાં 'ટાડા એક્ટ ૧૯૮૫') હેઠળ ડેક્લિએટેડ કોર્ટ સમક્ષ કેસ ચલાવવામાં આવ્યો હતો. ડેક્લિએટેડ કોર્ટના સ્પેશિયલ જજે ટાડા એક્ટ ૧૯૮૫ ની કલમ ૩(૨)(૧) સહિતના અનેક ગુનાઓ માટે અપીલકર્તાને દોષિત ઠેરવ્યા હતા. સદર ગુના માટે તેઓને મૃત્યુદંડની સજા ફટકારવામાં આવી હતી કારણ કે સ્પેશિયલ જજે નોંધ્યું હતું કે ટાડા એક્ટ ૧૯૮૫ હેઠળ તે ગુના માટે અન્ય કોઈ વૈકલ્પિક સજા નિર્ધારિત કરવામાં આવી ન હતી. જો કે, બાકીના ગુનાઓ માટે ઓછી સજા ફટકારવામાં આવી હતી જે માટે પણ અપીલકર્તાને આઈપીસીની કલમ ૩૪ સાથે વાંચતા કલમ ૩૦૨ સહિત દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા હતા. અપીલકર્તા દ્વારા કાયદાકીય અધિકાર તરીકે આ અપીલ દાખલ કરવામાં આવી હતી કારણ કે ટાડા એક્ટ ૧૯૮૫ ની કલમ ૧૬ હેઠળ તેવી જોગવાઈ છે. આરોપીઓની યાદીમાં રહેલા બાકીના ૬ આરોપીઓ કોઈપણ ગુના માટે દોષિત જણાયા ન હતા અને તેથી તેઓ તમામને નિર્દોષ છોડી મૂકવામાં આવ્યા હતા. અન્ય બે વ્યક્તિઓને પણ તે જ ગુનાઓમાં સહભાગી તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યા હતા, એક હરિન્દર સિંહ ઉર્ફે બિલા (પાછળથી ગોળી વાગવાથી થયેલી ઈજાઓને કારણે તેમનું મૃત્યુ થયું હતું) અને એક જરનૈલ સિંહ

(તેઓ હવે જાહેર કરાયેલા ભાગેડુ ગુનેગાર છે કારણ કે તેમનો પત્તો હજુ સુધી મળ્યો નથી).

આ કેસના સંબંધમાં અપીલકર્તા ૧૪ વર્ષથી વધુ સમયથી જેલમાં હોવાથી, તેમના વિદ્વાન વકીલ નિર્દોષ છૂટકારાની રજૂઆત કરવામાં રસ ધરાવતા જણાતા નથી. પરંતુ તેમણે મુખ્ય ગુના માટે સજા ઘટાડીને આજીવન કેદ કરાવવા પર પોતાના તમામ પ્રયાસો કેન્દ્રિત કર્યા કારણ કે તેમને લાગે છે કે અપીલકર્તાએ જેલમાં પહેલેથી જ વિતાવેલી ચૌદ વર્ષની મહત્તમ મુદત તેમને જેલ સત્તાવાળાઓ પાસેથી મુક્તિના હુકમનો લાભ મેળવવામાં મદદ કરશે. પરંતુ સજાના પ્રશ્ન પર ત્યારે જ વિચાર કરવાની જરૂર છે જો તેમનો દોષિત ઠરાવ બહાલ રાખવાપાત્ર હોય કારણ કે આપણે પ્રથમ અપીલ સાથે કામ કરી રહ્યા છીએ જે અપીલકર્તાએ કાયદાકીય અધિકાર તરીકે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા પોતાના દોષિત ઠરાવ સામે દાખલ કરી છે.

વર્તમાન કેસ તરફ દોરી જતી હકીકતો ટૂંકમાં આ મુજબ જણાવી શકાય :

ઓગણીસો એંસીના દાયકાના પ્રથમ અર્ધવાર્ષિક ગાળા દરમિયાન પંજાબ રાજ્ય અત્યંત મુશ્કેલ અને પીડાદાયક સમયમાંથી પસાર થઈ રહ્યું હતું. સમગ્ર રાજ્ય ત્યારે આતંકવાદગ્રસ્ત વિસ્તાર હતું જ્યાં ગેરકાયદેસર અગ્નિશસ્ત્રો વડે માનવોની હત્યાઓ રોજિંદી ઘટના હતી. સંત હરચરણ સિંહ લોંગોવાલ (જે હવે પછી સંત લોંગોવાલ તરીકે ઉલ્લેખિત છે) શિરોમણી અકાલી દળના પ્રમુખ હતા જે શીખ સમુદાયનું વ્યાપક પ્રતિનિધિત્વ ધરાવતું સંગઠન હતું. શીખ સમુદાયના

ઉગ્રવાદીઓ ધરાવતા અન્ય એક સંગઠને જરનૈલ સિંહ ભિંડરાનવાલેને નેતા તરીકે માન્યતા આપી હતી. તેમને ઓલ ઇન્ડિયા શીખ સ્ટુડન્ટ્સ ફેડરેશન (એઆઈએસએસએફ) નામના અન્ય એક ઉગ્રવાદી જૂથ દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવ્યું હતું.

અમૃતસર ખાતેનું સુવર્ણ મંદિર વિશ્વભરના શીખો માટે હંમેશાં સૌથી પૂજનીય ઉપાસના સ્થળ રહ્યું છે. સુવર્ણ મંદિર સંકુલની અંદર 'અકાલ તખ્ત' નામની બહુમાળી ઇમારત આવેલી છે જેને સર્વશક્તિમાનની બેઠક માનવામાં આવે છે. સમુદાયની ધાર્મિક બાબતોને લગતા તમામ મહત્વપૂર્ણ નિર્ણયો અકાલ તખ્ત ખાતે લેવામાં આવે છે. તે હંમેશા મહાન મંદિરના ભક્તો તરફથી નમ્રતા અને આદર મેળવતું રહ્યું છે. પરંતુ તે દાયકાના પ્રથમ અર્ધવાર્ષિક ગાળા દરમિયાન જરનૈલ સિંહ ભિંડરાનવાલેના નેતૃત્વ હેઠળ ઘણા ઉગ્રવાદીઓ 'અકાલ તખ્ત' ની અંદર અડ્ડો જમાવીને બેઠા હતા અને કદાચ તે તમામ ગેરકાયદેસર કબજેદારોને બહાર કાઢવા માટે ભારત સરકાર દ્વારા લશ્કરી કાર્યવાહીનો આશરો લેવામાં આવ્યો હતો. આ રીતે લેવાયેલી લશ્કરી કાર્યવાહી હવે ઇતિહાસમાં "ઓપરેશન બ્લુ સ્ટાર" તરીકે નોંધાયેલી છે જેના કારણે ભવ્ય અકાલ તખ્ત ક્ષતિગ્રસ્ત થઈ ગયું અને તેની અંદર રહેલા મોટી સંખ્યામાં લોકો કચડાઈને મૃત્યુ પામ્યા. આ જૂન ૧૯૮૪ માં બન્યું હતું.

ઉપરોક્ત લશ્કરી કાર્યવાહી પછી તરત જ સંત લોંગોવાલની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી, અને તેમને જેલમાં નજરકેદ કરવામાં આવ્યા હતા જ્યાં તેઓ ૧૨.૩.૧૯૮૫ સુધી રહ્યા હતા.

દરમિયાન શીખ સમુદાયની ઘવાયેલી લાગણીઓને શાંત કરવાના પ્રયાસો ચાલુ હતા. તત્કાલીન વડાપ્રધાન રાજીવ ગાંધી અને સંત લોંગોવાલ વચ્ચે ૨૪.૭.૧૯૮૫ ના રોજ એક સમજૂતી થઈ હતી અને તેના આધારે ઉપરોક્ત બંને નેતાઓ દ્વારા એક કરાર પર હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા.

પરંતુ એઆઈએસએસએફ ના સભ્યો સહિત ભિંડરાનવાલેના અનુયાયીઓએ સદર કરારનો વિરોધ કર્યો હતો કારણ કે તેઓ આ સંધિને અકાલ તખ્તના વિધ્વંસકો સમક્ષ શીખ ગૌરવનું વર્ચ્યુઅલ આત્મસમર્પણ માનતા હતા. તેઓએ જેલમાં પુરાયેલા શીખ યુવાનો માટે કોઈ રાહત મેળવ્યા વિના અને અકાલ તખ્તના વિનાશના સમાચાર સાંભળીને આવેગમાં આવીને સંરક્ષણ સેવાઓ છોડી દેનારા શીખ સૈનિકોને તેમના હોદ્દાઓ પુનઃસ્થાપિત કર્યા વિના કરાર પર હસ્તાક્ષર કરનારા નેતાઓને જાહેરમાં અપશબ્દો કહ્યા હતા.

સંત લોંગોવાલ પર કરવામાં આવેલા જીવલેણ હુમલાની પૃષ્ઠભૂમિ આ મુજબની હતી. ફરિયાદપક્ષના કેસ મુજબ શીખ પંથ સાથે વિશ્વાસઘાત કરવાના કૃત્યો બદલ મૃતક સંત લોંગોવાલ અને તેમના સાથીઓને ખતમ કરવા માટે કેટલીક વ્યક્તિઓ દ્વારા ગુનાહિત કાવતરું ઘડવામાં આવ્યું હતું. તેઓ આવા તમામ વિશ્વાસઘાતીઓને પાઠ ભણાવવો અને જરૂરે તો સિંહ ભિંડરાનવાલેની

આગેવાની હેઠળના સંગઠનો દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલા આદેશોનું પાલન કરવાનો ઇનકાર કરનારા તમામને આતંકિત કરવા અનિવાર્ય માનતા હતા.

૩૦.૭.૧૯૮૫ ના રોજ જ્યારે સંત લોંગોવાલ અને તેમના સાથીઓએ અમૃતસર ખાતે સુવર્ણ મંદિરની મુલાકાત લીધી ત્યારે તેમના પર એક હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો. પરંતુ કેટલાક અણધાર્યા ઘટનાક્રમોને કારણે તે પ્રયાસ સફળ થયો ન હતો. જો કે તેમના જીવન પરના ઉપરોક્ત પ્રયાસના પરિણામે સંત લોંગોવાલની સુરક્ષા વ્યવસ્થા વધારી દેવામાં આવી હતી, તેમ છતાં દ્રઢ નિશ્ચયી કાવતરાખોરો આવા કોઈપણ સુરક્ષા પગલાંથી ડર્યા ન હતા.

કાવતરાખોરોને જાણ થઈ કે સંત લોંગોવાલ ૨૦.૮.૧૯૮૫ ના રોજ શેરપુર ગુરુદ્વારા ખાતે એક સભાને સંબોધિત કરવાના છે. અપીલકર્તા અને તેમના સાથી હુમલાખોરોને સંત લોંગોવાલ અને તેમના સાથીઓ પર ગોળીબાર કરવાનું જોખમી કાર્ય સોંપવામાં આવ્યું હતું. આ હેતુ સિદ્ધ કરવા માટે હુમલાખોરોને રિવોલ્વર અને કારતૂસ પૂરા પાડવામાં આવ્યા હતા. યોગ્ય તકે લક્ષ્ય સુધી પહોંચવા માટે ઝડપી હિલચાલ અર્થે તેઓને એક મોટરસાયકલ પણ આપવામાં આવી હતી.

શેરપુર ગુરુદ્વારા ખાતે સભા બપોરે ૩.૩૦ વાગ્યે શરૂ થઈ હતી. પરંતુ સંત લોંગોવાલે સાંજે ૫.૩૦ વાગ્યાની આસપાસ સભાને સંબોધિત કરી હતી. તેઓ પોતાનું ભાષણ પૂરું કરી રહ્યા હતા ત્યારે અપીલકર્તા અને જરનૈલ સિંહે મંચ તરફ ગોળીબાર શરૂ કર્યો. શ્રોતાઓમાંથી કેટલાક લોકોએ હુમલાને નિષ્ફળ બનાવવાનો હિંમતભર્યો પ્રયાસ કર્યો. પરંતુ હુમલાખોરોએ મંચ પર રહેલા

મહાનુભાવો પર ગોળીઓનો વરસાદ ચાલુ રાખ્યો. સંત લોંગોવાલ સહિત અનેક વ્યક્તિઓને અગ્નિશસ્ત્રોથી ગંભીર ઇજાઓ થઈ હતી.

હાજર અન્ય પોલીસ કર્મચારીઓ ઉપરાંત સંત લોંગોવાલના અંગરક્ષકે હુમલાખોરોને પકડવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો. જો કે તેમનામાંથી એક (જરનૈલ સિંહ) ભાગી જવામાં સફળ રહ્યો હતો, પરંતુ અપીલકર્તા અને હરવિન્દર સિંહ ઉર્ફે બિલ્લા પર કાબૂ મેળવી લેવામાં આવ્યો હતો અને તેમના કબજામાંથી ગેરકાયદેસર અગ્નિશસ્ત્રો સાથે તેઓને પકડી પાડવામાં આવ્યા હતા.

સંત લોંગોવાલને સંગરૂની સિવિલ હોસ્પિટલમાં લઈ જવામાં આવ્યા હતા અને અન્ય ઇજાગ્રસ્તોને વિવિધ હોસ્પિટલોમાં ખસેડવામાં આવ્યા હતા. સંત લોંગોવાલે તે જ રાત્રે ૮.૪૦ વાગ્યે પોતાની ઇજાઓને કારણે દમ તોડી દીધો હતો.

ડેક્રિમિન્ટેડ કોર્ટે અપીલકર્તા સાથે જેમની સામે કેસ ચલાવવામાં આવ્યો હતો તે તમામ બાકીના આરોપીઓને એ આધારે નિર્દોષ છોડી મૂક્યા કે ફરિયાદપક્ષ તેઓ ગુનાહિત કાવતરાના સભ્યો હતા તે સાબિત કરવામાં સફળ રહ્યો નથી. અપીલકર્તાના સંબંધમાં ડેક્રિમિન્ટેડ કોર્ટે શોધી કાઢ્યું કે તેઓ સંત લોંગોવાલ અને તેમના સાથીઓની હત્યા કરવાનો સમાન ઇરાદો ધરાવતા હતા અને તેને અનુસરીને તેઓએ રિવોલ્વરથી ગોળીબાર કર્યો હતો. તેથી દોષિત ઠરાવ અને સજા કરવામાં આવી.

એવો કોઈ વિવાદ નથી કે સંત લોંગોવાલ અને અન્ય મૃતક ૨૦.૮.૧૯૮૫ ની સાંજે શેરપુર ગુરુદ્વારા ખાતે સભામાં હાજરી આપી રહ્યા હતા ત્યારે તેમના પર ગોળીબાર કરવામાં આવ્યો હતો. એવો પણ કોઈ વિવાદ નથી કે તે જ સ્થળે લોકો દ્વારા અપીલકર્તા અને હરવિન્દર સિંહ ઉર્ફે બિલા પર કાબૂ મેળવી લેવામાં આવ્યો હતો અને પોલીસ દ્વારા તેમની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી. તેથી હકીકતો સંબંધિત મર્યાદિત પ્રશ્ન એ છે કે શું અપીલકર્તા હુમલાખોરો પૈકીનો એક હતો અને શું તેણે તેના સાથી હુમલાખોરો સાથે મળીને આ કૃત્ય કર્યું હતું.

સાંજે ૫.૩૦ વાગ્યે બનેલી આ ઘટના જેમાં સંત લોંગોવાલને ગોળી મારી દેવામાં આવી હતી તે મોટી સંખ્યામાં લોકો દ્વારા જોવામાં આવી હતી. તેમનામાંથી કેટલાકની ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી તરીકે તપાસ કરવામાં આવી હતી. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૨૯ સુરિન્દર સિંહ તે સમયે વિધાનસભાના સભ્ય હતા. તેઓ સંત લોંગોવાલના ભત્રીજા હતા. તેમણે જણાવ્યું કે તેઓ પણ સભામાં હાજર હતા અને ઘટનાનું વર્ણન કર્યું, મંચ પરની વ્યક્તિઓ પર ગોળીબાર કરવા માટે રિવોલ્વરનો ઉપયોગ કરનારા હુમલાખોરો પૈકીના એક તરીકે અપીલકર્તાને ઓળખી બતાવ્યા. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૩૦ રાજેન્દ્ર સિંહ, ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૩૪ કરમજીત સિંહ, ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૩૫ સંતોષ સિંહ, ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૪૦ જોગીન્દર સિંહ, ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૪૧ શેર સિંહ અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૧૦૨ અમીર સિંહ એ ફરિયાદપક્ષ દ્વારા તપાસવામાં આવેલા અન્ય આંખે જોનાર સાક્ષીઓ હતા.

ઉપરોક્ત આંખે જોનાર સાક્ષીઓ પૈકી ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૩૪ ને હુમલાખોરોએ રિવોલ્વરથી ગોળીબાર કર્યો ત્યારે ઇજાઓ થઈ હતી. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૪૦ જોગીન્દર સિંહ અકાલી દળ જિલ્લા સમિતિના જનરલ સેક્રેટરી હતા. તે બંનેએ જણાવ્યું કે સંત લોંગોવાલે પોતાનું ભાષણ પૂરું કર્યા પછી, શ્રોતાઓમાંથી કેટલાક લોકો દ્વારા સંત લોંગોવાલ જે આંદોલનનું નેતૃત્વ કરી રહ્યા હતા તેમાં ફાળા તરીકે તેમને ભેટ/થેલીઓ અર્પણ કરવામાં આવી હતી. ત્યાર બાદ "જયકારો" બોલાવવામાં આવ્યો હતો (તે શીખ લોકોનો પરંપરાગત નારો છે) અને ત્યાર પછી અપીલકર્તાએ મંચથી ૫-૬ કરમ (લગભગ ડગલાં) દૂરથી ગોળીબાર શરૂ કર્યો હતો. તેઓ અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૨૯ સુરિન્દર સિંહે જણાવ્યું છે કે સંત લોંગોવાલને વધુ હુમલાઓથી બચાવવા માટે પાછળની તરફ ખેંચવામાં આવ્યા હતા, અને એક વ્યક્તિએ અપીલકર્તાને પકડવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો પરંતુ તેના પર પણ અપીલકર્તા દ્વારા ગોળીબાર કરવામાં આવ્યો હતો; ત્યાર પછી અપીલકર્તા નાસી છૂટ્યો હતો અને તેનો પીછો કરીને તેને આંતરવામાં આવ્યો હતો. જ્યારે પોલીસ આવી, ત્યારે તેઓએ અપીલકર્તાનો કબજો લીધો અને તેઓએ અપીલકર્તાના હાથમાંથી રિવોલ્વર પણ કબજે લીધી હતી. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૪૧ શેર સિંહ સંત લોંગોવાલના અંગરક્ષક હતા. પીછો કર્યા પછી અપીલકર્તાને પકડવામાં સફળ રહેનાર વ્યક્તિ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૧૦૨ અમીર સિંહ હતા.

ડેક્રિમેટેડ કોર્ટે ઉપરોક્ત સાક્ષીઓના પુરાવાની વિગતવાર વિચારણા કરી છે. તેમના નિવેદનની સત્યતા અથવા સચ્ચાઈ અંગે શંકા કરવા માટે અમને

કંઈપણ દર્શાવવામાં આવ્યું નથી. તેથી અમે પણ ડેઝિગ્રેટેડ કોર્ટના એ તારણ સાથે સહમત છીએ કે અપીલકર્તા અન્ય હુમલાખોરો સાથે મળીને તે હુમલાખોરો પૈકીનો એક હતો, જેણે સભામાં હાજર સંત લોંગોવાલ અને તેમના સાથીઓ પર નિશાન સાધીને અગ્નિશસ્ત્રોનો ઉપયોગ કર્યો હતો.

આપણે હવે વિચારવાનું છે કે શું અપીલકર્તાના ઉપરોક્ત કૃત્યો ટાડા એક્ટ ૧૯૮૫ ની કલમ ૩ માં "આતંકવાદી કૃત્ય" ના વ્યાપ હેઠળ આવશે. અમે કલમ ૩(૧) અહીં ટાંકીએ છીએ:

"જે કોઈ કાયદા દ્વારા સ્થાપિત સરકારને ભયભીત કરવાના અથવા લોકોમાં કે લોકોના કોઈપણ વર્ગમાં આતંક ફેલાવવાના અથવા લોકોના કોઈપણ વર્ગને અલગ કરવાના અથવા લોકોના વિવિધ વર્ગો વચ્ચેના સૌહાર્દ પર પ્રતિકૂળ અસર કરવાના ઇરાદા સાથે બોમ્બ, ડાયનામાઈટ અથવા અન્ય વિસ્ફોટક પદાર્થો અથવા જ્વલનશીલ પદાર્થો અથવા અગ્નિશસ્ત્રો અથવા અન્ય ઘાતક હથિયારો અથવા ઝેર અથવા હાનિકારક વાયુઓ અથવા અન્ય રસાયણો અથવા જોખમી પ્રકૃતિના કોઈપણ અન્ય પદાર્થો (પછી ભલે જૈવિક હોય કે અન્યથા) નો ઉપયોગ કરીને એવી રીતે કોઈ કૃત્ય અથવા કાર્ય કરે છે કે જેથી કોઈપણ વ્યક્તિ અથવા વ્યક્તિઓનું મૃત્યુ નીપજે અથવા નીપજવાની સંભાવના હોય, અથવા ઈજાઓ થાય, અથવા મિલકતને નુકસાન થાય અથવા તેનો નાશ થાય

અથવા સમુદાયના જીવન માટે આવશ્યક કોઈપણ પુરવઠો અથવા સેવાઓ ખોરવાય, તો તે આતંકવાદી કૃત્ય કરે છે."

ઉપરોક્ત પેટા-કલમ ટાડા એક્ટ, ૧૯૮૭ ની અનુરૂપ પેટા-કલમ સાથે સમાન શબ્દો ધરાવે છે સિવાય કે ત્યાર પછીના કાયદામાં નીચેના શબ્દો ધરાવતો એક વધારાનો ભાગ ઉમેરવામાં આવ્યો છે: "અથવા સરકાર કે અન્ય કોઈ વ્યક્તિને કોઈપણ કૃત્ય કરવા અથવા કોઈપણ કૃત્ય કરવાથી દૂર રહેવા દબાણ કરવા માટે કોઈપણ વ્યક્તિને અટકાયતમાં રાખે છે અને આવી વ્યક્તિને મારી નાખવાની અથવા ઈજા પહોંચાડવાની ધમકી આપે છે."

ટાડા એક્ટ ૧૯૮૫ ની કલમ ૩ ની પેટા-કલમ (૨) સજા સાથે સંબંધિત છે. તે આ મુજબ વંચાય છે:

"જે કોઈ આતંકવાદી કૃત્ય કરશે તે—
(૧) જો આપું કૃત્ય કોઈપણ વ્યક્તિના મૃત્યુમાં પરિણમ્યું હોય, તો મૃત્યુદંડથી શિક્ષાપાત્ર થશે;
(૨) અન્ય કોઈપણ કેસમાં, એવી મુદત માટેની કેદથી શિક્ષાપાત્ર થશે જે પાંચ વર્ષથી ઓછી નહીં હોય પરંતુ જે આજીવન મુદત સુધી લંબાવી શકાય છે અને દંડને પણ પાત્ર રહેશે."

ઉપર ટાંકેલી કલમ ૩ ની પેટા-કલમ (૨) અને ટાડા એક્ટ ૧૯૮૭ માં તેની અનુરૂપ જોગવાઈ વચ્ચેનો એકમાત્ર તફાવત એ છે કે પછીનો કાયદો સૌથી

ગંભીર ગુના માટે પણ વધુ એક વૈકલ્પિક સજા પૂરી પાડે છે, એટલે કે, "મૃત્યુદંડ અથવા આજીવન કેદ."

સ્ટેટ વિ. નલિની, [૧૯૯૯] ૫ એસ.સી.સી. ૨૫૩ માં આ કોર્ટની ત્રણ ન્યાયમૂર્તિઓની બેન્ચે હિતેન્દ્ર વિષ્ણુ ઠાકુર વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર, [૧૯૯૪] ૪ એસ.સી.સી. ૬૦૨ માં નિર્ધારિત સિદ્ધાંતને અનુમોદન સાથે ટાંક્યો હતો અને નીચે મુજબ તારણ કાઢ્યું હતું:

"આમ કાયદાકીય સ્થિતિ અપરિવર્તિત રહે છે કે ગુનો ટાડા એક્ટ હેઠળ આવતું આતંકવાદી કૃત્ય છે કે નહીં તેનો નિર્ણય કરવા માટેનો નિર્ણાયક આધાર એ છે કે શું તે કાયદા દ્વારા સ્થાપિત સરકારને ભયભીત કરવાના અથવા લોકોમાં આતંક ફેલાવવાના ઇરાદા સાથે કરવામાં આવ્યું હતું વગેરે."

અહીં, એ દર્શાવવા માટે પ્રચુર પુરાવા છે કે જે વ્યક્તિઓએ મંચ તરફ રિવોલ્વરથી ગોળીબાર કર્યો હતો જ્યાંથી સંત લોંગોવાલ બોલ્યા હતા, તેમનો મુખ્ય ઇરાદો સામાન્ય જનતામાં એવો આતંક અથવા આંચકો પહોંચાડવાનો હતો કે જે તમામ લોકો ભિંડરાનવાલે અને એઆઈએસએસએફ સાથે સંમત નહીં થાય તેમની સ્થિતિ પણ શેરપુર ખાતે ગોળીબારના ભોગ બનનારાઓ જેવી જ થશે. સંત લોંગોવાલ ગોળીબાર કરનારાઓનું એકમાત્ર નિશાન ન હતા, જો કે કદાચ તેઓ મુખ્ય નિશાનો પૈકીના એક હતા. તેથી, અમને કોઈ શંકા નથી કે સદર કૃત્ય ટાડા એક્ટ ૧૯૮૫ ની કલમ ૩(૧) ના વ્યાપ હેઠળ આવશે.

આઈપીસીની કલમ ૩૪ સાથે વાંચતા કલમ ૩૦૨ હેઠળના ગુનાઓ માટે પણ અપીલકર્તા પર લાદવામાં આવેલા દોષિત ઠરાવ સાથે સંમત થવા માટે વધુ ચર્ચાની જરૂર નથી. અગાઉ દર્શાવ્યા મુજબ, અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે તે પાસા અંગે કોઈ દલીલો કરી ન હતી કારણ કે તેમણે માત્ર સજાની માત્રા પર જ ધ્યાન કેન્દ્રિત કર્યું હતું અને એવી રજૂઆત કરી હતી કે તે આજીવન કેદથી આગળ વધવી જોઈએ નહીં.

અમે ઉપર ટાડા એક્ટ ૧૯૮૫ ની કલમ ૩(૨) ટાંકી છે. તેમાંથી જાણી શકાય છે કે જો આતંકવાદી કૃત્યના પરિણામે કોઈપણ વ્યક્તિનું મૃત્યુ થયું હોય તો પેટા-કલમ હેઠળ માત્ર મૃત્યુદંડની સજા આપવાની મંજૂરી હતી. એ નિર્દેશ કરવો આવશ્યક છે કે ટાડા એક્ટ ૧૯૮૫ માત્ર ૨૩.૫.૧૯૮૫ થી શરૂ કરીને ૨ વર્ષના સમયગાળા માટે જ અમલમાં રહ્યો હતો. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, ટાડા એક્ટ, ૧૯૮૫ ની મુદત ૨૨.૫.૧૯૮૭ ના રોજ સમાપ્ત થઈ ગઈ હતી. કાયદો સમય વીતી જવાથી મુદત પૂરી થવાના તબક્કે પહોંચવાને બદલે, જો તેને અન્ય કોઈ કાયદા દ્વારા રદ કરવામાં આવ્યો હોત, તો રદ કરાયેલા કાયદામાંથી કંઈપણ બચ્યું ન હોત સિવાય કે અનુગામી કાયદામાં તેનાથી વિરુદ્ધની જરૂરી જોગવાઈ સામેલ કરવામાં આવી હોય. આ બાબત જનરલ કલોઝિસ એક્ટની કલમ ૬ માં સંક્ષિપ્તમાં વિશદ કરવામાં આવી છે. પરંતુ કાયદો રદ કરવાની ઉપરોક્ત કાયદાકીય અસરો કાયદાની મુદત સમાપ્ત થવાના કેસમાં લાગુ કરી શકાતી નથી, {જુઓ સ્ટેટ ઓફ પંજાબ વિ. મોહર સિંહ પ્રતાપ સિંહ, એ.આઈ.આર. (૧૯૫૫) એસ.સી. ૮૪}. સામાન્ય રીતે કાયદાની મુદત પૂરી થતાંની સાથે જ કાર્યવાહી

આપોઆપ (ipso facto) સમાપ્ત થઈ જાય છે. કેઈઝ ઓન "સ્ટેચ્યુટ્સ લો" ના ૭મી આવૃત્તિના પૃષ્ઠ ૪૦૯ પર નીચે મુજબ જણાવવામાં આવ્યું છે :

"સામાન્ય નિયમ તરીકે અને જ્યાં સુધી તેમાં તેનાથી વિરુદ્ધ કોઈ વિશેષ જોગવાઈ ન હોય ત્યાં સુધી, કામચલાઉ કાયદાની મુદત પૂરી થયા પછી, તેના પર કોઈ કાર્યવાહી કરી શકાતી નથી, અને તેની આગળ કોઈ અસર રહેતી નથી. તેથી, કામચલાઉ કાયદાઓ વિરુદ્ધ આચરવામાં આવેલા ગુનાઓ સામે કાયદાની મુદત પૂરી થાય તે પહેલાં કાર્યવાહી કરવી જોઈએ અને સજા કરવી જોઈએ અને કાયદાની મુદત પૂરી થતાંની સાથે જ કોઈપણ વ્યક્તિ સામે ચાલી રહેલી કોઈપણ કાર્યવાહી આપોઆપ સમાપ્ત થઈ જશે."

આ કોર્ટની બંધારણીય બેન્ચે એસ. કિષ્નન અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ મદ્રાસ અને અન્ય, એ.આઈ.આર. (૧૯૫૧) એસ.સી. ૩૦૧ માં પ્રખ્યાત લેખકના ઉપરોક્ત અવલોકનને માન્યતા આપી છે.

"કામચલાઉ કાયદાઓની આપોઆપ સમાપ્તિ" ની અસરો સાથે કામ પાર પાડતી વખતે આ કોર્ટની અન્ય એક બંધારણીય બેન્ચે સ્ટેટ ઓફ ઓરિસ્સા વિ. ભૂપેન્દ્ર કુમાર બોઝ, [૧૯૬૨] સપ્લી. ૨ એસ.સી.આર. ૩૮૦ માં ઠેરવ્યું છે કે "ધારાસભા કામચલાઉ કાયદામાં બચાવ જોગવાઈ ઘડીને આવા વિસંગત પરિણામને ટાળી શકે છે અને ઘણીવાર ટાળે પણ છે, જેની અસર કેટલાક અંશે જનરલ કલોઝિસ એક્ટની કલમ ૬ જેવી જ હોય છે."

પ્રાસંગિક રીતે એ નિર્દેશ કરવો પડશે કે મુદત વીતી ગયેલા કાયદા એટલે કે ટાડા એક્ટ ૧૯૮૫ માં કલમ ૧(૩) માં એક બચાવ કલમ સમાવિષ્ટ છે જે કાયદાની મુદત પૂરી થયા પછી પણ અલગ પરિણામ માટે આદેશ આપે છે. પેટા-કલમ આ મુજબ વંચાય છે:

"તે કેન્દ્ર સરકાર સત્તાવાર ગેઝેટમાં જાહેરનામા દ્વારા નિયત કરે તેવી તારીખે અમલમાં આવશે અને તેના પ્રારંભની તારીખથી બે વર્ષના સમયગાળા માટે અમલમાં રહેશે, પરંતુ આ પેટા-કલમના અમલ હેઠળ તેની મુદત સમાપ્ત થવાથી નીચેની બાબતોને કોઈ અસર થશે નહીં—
(એ) આ અધિનિયમ અથવા તે હેઠળ બનાવેલા કોઈપણ નિયમ અથવા આવા કોઈપણ નિયમ હેઠળ કરાયેલા કોઈપણ હુકમનું અગાઉનું સંચાલન, અથવા તે હેઠળ વિધિવત રીતે કરાયેલું કે સહન કરેલું કંઈપણ, અથવા

(બી) આ અધિનિયમ અથવા તે હેઠળ બનાવેલા કોઈપણ નિયમ અથવા આવા કોઈપણ નિયમ હેઠળ કરાયેલા કોઈપણ હુકમ હેઠળ મેળવેલ, ઉપાર્જિત થયેલ અથવા ઉદ્ભવેલ કોઈપણ અધિકાર, વિશેષાધિકાર, જવાબદારી અથવા દાયિત્વ, અથવા

(સી) આ અધિનિયમ હેઠળના કોઈપણ ગુના અથવા આ અધિનિયમ હેઠળ બનાવેલા કોઈપણ નિયમના અથવા આવા કોઈપણ નિયમ હેઠળ કરાયેલા કોઈપણ હુકમના કોઈપણ ઉલ્લંઘન સંબંધમાં થયેલ કોઈપણ દંડ, જપ્તી અથવા સજા, અથવા

(ડી) ઉપરોક્ત મુજબના આવા કોઈપણ અધિકાર, વિશેષાધિકાર, જવાબદારી, દાયિત્વ, દંડ, જમી અથવા સજાના સંબંધમાં કોઈપણ તપાસ, કાનૂની કાર્યવાહી અથવા ઉપાય, અને આવી કોઈપણ તપાસ, કાનૂની કાર્યવાહી અથવા ઉપાય સંસ્થાપિત કરી શકાશે, ચાલુ રાખી શકાશે અથવા અમલમાં મૂકી શકાશે અને આવી કોઈપણ દંડ, જમી અથવા સજા એવી રીતે લાદી શકાશે કે જાણે આ અધિનિયમની મુદત પૂરી થઈ નથી."

ઉપરોક્ત પેટા-કલમના અમલની અસર એ છે કે રૂ.પ.૧૯૮૭ ના રોજ ટાડા એક્ટ ૧૯૮૫ ની મુદત સમાપ્ત થઈ ગઈ હોવા છતાં, સદર કાયદા હેઠળના કોઈપણ ગુના સંબંધમાં વ્યક્તિ જે તમામ જવાબદારીઓ, દંડ અથવા સજાઓ માટે પહેલેથી જ જવાબદાર બની ચૂકી છે તે તેનો પીછો કરવાનું ચાલુ રાખશે જાણે કે સદર કાયદો અમલમાં રહ્યો હોય. અલબત્ત આવી સાતત્યતાના મર્યાદિત હેતુ માટે જ સંસદ ઈચ્છતી હતી કે કાનૂની કલ્પના (legal fiction) કાર્યરત રહે કે કાયદો હજુ પણ અમલમાં રહેશે.

જો તે જ વિષયોને આવરી લેતા કોઈપણ અનુગામી કાયદા વિના ટાડા એક્ટ ૧૯૮૫ નું પરિણામ તે રીતે ચાલુ રહ્યું હોત, તો કદાચ કોઈ સમસ્યા ઊભી થઈ ન હોત. પરંતુ જ્યારે ટાડા એક્ટ ૧૯૮૭ ઘડવામાં આવ્યો ત્યારે કેટલીક મુશ્કેલી ઊભી થઈ છે કારણ કે તેની જોગવાઈઓ અગાઉના કાયદાની જેમ જ સમાન ગુનાઓ માટે સજા નિર્ધારિત કરતા સમાન ક્ષેત્રને નોંધપાત્ર રીતે આવરી લે

છે. ટાડા એક્ટ ૧૯૮૫ માં (જેના અમલ દરમિયાન આ કેસમાં ગુનો કરવામાં આવ્યો હતો) કલમ ૩(૨) હેઠળના સૌથી ગંભીર ગુના માટે કોઈપણ વિકલ્પ વિના આત્યંતિક સજા પૂરી પાડવામાં આવી હતી. પરંતુ અનુગામી કાયદામાં કોર્ટને લાદવા માટે વૈકલ્પિક વિકલ્પ પૂરો પાડીને સમાન ગુના માટે સજાની કઠોરતાને હળવી કરવામાં આવી છે.

જો પરિસ્થિતિ તદ્દન વિપરીત ક્રમમાં હોત એટલે કે પાછળના કાયદામાં વધુ કઠોર સજા હોત અને અગાઉના કાયદામાં ઓછી સજા હોત, તો બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૦(૧) માં સમાવિષ્ટ આ મનાઈ કે "ગુનો કરતી વખતે અમલમાં હોય તેવા કાયદા હેઠળ થઈ શકતી હોય તેના કરતાં વધુ દંડ કોઈપણ વ્યક્તિ પર લાદવામાં આવશે નહીં" તે ગુનેગારના બચાવમાં આવી હોત. પરંતુ ગુનેગાર (જે સમાન ગુના માટે દોષિત ઠરવાને પાત્ર છે, જો તે ગુનો ત્યાર પછીના ટાડા એક્ટ ૧૯૮૭ ના અમલમાં આવ્યા પછી કરવામાં આવ્યો હોત) ને આજીવન કેદની સજા ફટકારી શકાઈ હોત, કારણ કે તે કાયદામાં આવો વિકલ્પ પૂરો પાડવામાં આવ્યો છે.

ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૦ ના ખંડ (૧) ના બીજા ભાગમાં ન્યાયશાસ્ત્રીય ફિલસૂફી શું સામેલ છે? "ગુનો કરતી વખતે અમલમાં હોય તેવા કાયદા હેઠળ થઈ શકતી હોય તેના કરતાં વધુ દંડ કોઈપણ વ્યક્તિ પર લાદવામાં આવશે નહીં." દરેક વ્યક્તિનો એ મૂળભૂત અધિકાર છે કે કાયદા દ્વારા નિર્ધારિત દંડ કરતાં વધુ દંડ તેને કરવામાં ન આવે, અને સજાની ગંભીરતા વધારવા માટે

ભૂતકાળની અસર ધરાવતો (ex post facto) કોઈ કાયદો સ્વીકાર્ય નથી. પરંતુ જો કોઈ અનુગામી કાયદો સમાન ગુના માટે સજાની કઠોરતા ઘટાડે છે, તો ફોજદારી ન્યાય વહીવટ માટે એ હિતકારી સિદ્ધાંત રહેશે કે સદર કાયદાકીય ઉદારતાનો લાભ સજા અંગે ન્યાયિક ચુકાદાની રાહ જોતા આરોપીને આપી શકાય છે.

ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં ટાડા એક્ટ ૧૯૮૭ ની કલમ ૨૫ નો સંદર્ભ ઉપરોક્ત રજૂઆતને વધારાનું બળ પૂરું પાડશે. કલમ ૨૫ આ મુજબ વંચાય છે:

"૨૫. ઓવર-રાઈડિંગ અસર.- આ અધિનિયમ અથવા તે હેઠળ બનાવેલા કોઈપણ નિયમ અથવા આવા કોઈપણ નિયમ હેઠળ કરાયેલા કોઈપણ હુકમની જોગવાઈઓ, આ અધિનિયમ સિવાયના કોઈપણ કાયદામાં અથવા આ અધિનિયમ સિવાયના કોઈપણ કાયદાના આધારે અમલમાં હોય તેવા કોઈપણ દસ્તાવેજમાં તેનાથી અસંગત કંઈપણ સમાવિષ્ટ હોવા છતાં, અમલી રહેશે."

ટાડા એક્ટ ૧૯૮૫ ની કલમ ૩(૨) માં અને ટાડા એક્ટ ૧૯૮૭ ની અનુરૂપ જોગવાઈમાં સજાના ક્ષેત્ર વચ્ચે અસંગતતા છે. કલમ ૨૫ હેઠળ "આ અધિનિયમ સિવાયના કોઈપણ કાયદામાં" શબ્દપ્રયોગ એવા કાયદાને પણ આવરી લેશે કે જે સમય વીતી જવાથી મુદત પૂરી થઈ ગઈ હોવા છતાં, કોઈપણ બચાવ કલમને કારણે અમલમાં રહે છે. તદનુસાર, ટાડા એક્ટ ૧૯૮૫ ની કલમ ૩(૨) માં સમાવિષ્ટ આત્યંતિક સજાની વિશિષ્ટતા ટાડા એક્ટ ૧૯૮૭ ની

અનુરૂપ હિતકારી જોગવાઈ દ્વારા રદબાતલ ગણાવી જોઈએ. તે એક સ્વીકાર્ય માર્ગ છે અને બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૦(૧) માં સમાવિષ્ટ સ્પષ્ટ મનાઈ ટાડા એક્ટ ૧૯૮૭ ની અનુરૂપ પેટા-કલમનો આશરો લેવા માટે બાધક નથી.

ઉપરોક્ત ચર્ચાનું પરિણામ એ છે કે કોર્ટને ટાડા એક્ટ ૧૯૮૫ ની કલમ ૩(૧) હેઠળના ગુના માટે આજીવન કેદની વૈકલ્પિક સજા આપવાનું અધિકારક્ષેત્ર પ્રાપ્ત થાય છે. આ કેસની વાસ્તવિક પરિસ્થિતિ પર અને સમયના અંતરાલને ધ્યાને લેતાં, ખાસ કરીને ૧૩ વર્ષના લાંબા સમયગાળાને ધ્યાનમાં રાખીને કે જે દરમિયાન અપીલકર્તા મૃત્યુદંડની અસર હેઠળ જેલમાં સબડી રહ્યા હતા, અમે ઓછો વિકલ્પ એટલે કે આજીવન કેદ આપવા માટે પ્રેરાયા છીએ.

તેથી, વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અનુસાર ડેઝિગ્રેટેડ કોર્ટ દ્વારા અપીલકર્તાને જે ગુનાઓ હેઠળ દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા છે તે ગુનાઓ માટે અમે તેમનો દોષિત ઠરાવ બહાલ રાખીએ છીએ. પરંતુ ટાડા એક્ટ ૧૯૮૫ ની કલમ ૩(૨) હેઠળના ગુના માટેની સજા આજીવન કેદમાં ફેરવવામાં આવે છે. અન્ય સજાઓ યથાવત રહેશે અને મુખ્ય સજા સાથે એકસાથે ચાલશે.

અપીલનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.